

Cílové skupiny, práce se skupinou

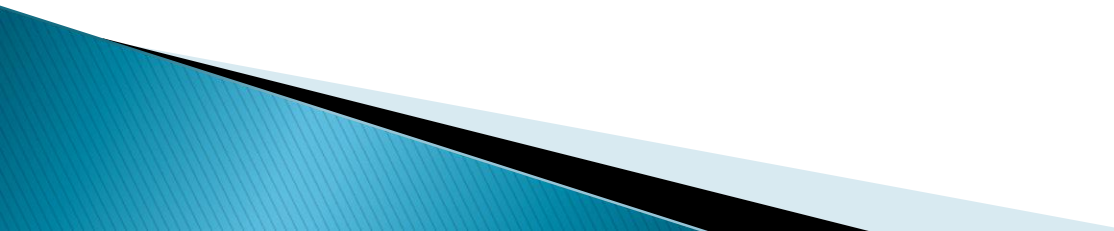
Seminář pro pracovníky knihoven

23. dubna 2014

Mgr. Eva Bezoušková

bezeva@seznam.cz

Program:

- Úvodní část
 - Diskuse
 - Vývojová období lidského života
 - Diskuse
 - Osoby se speciálními vzdělávacími potřebami
 - Práce se skupinou
 - Diskuse, reflexe
 - Ukázky a výběr her
 - Závěr
-

Diskuse

- Využili jste již některé poznatky z předešlých seminářů v praxi? Jaké?
- Organizované aktivity – průběh

Vývojová období lidského života

Změnami člověka v čase se zabývá **vývojová psychologie**.

Vývoj člověka:

- **ontogenetický** – vývoj konkrétního člověka
- **fylogenetický** – vývoj člověka jako druhu

- **zráním** – fyziologické změny (změny v tělesné stavbě, ve funkci a stavbě orgánů, růst člověka, stárnutí, opotřebení tělesné schránky)
- **učením** – psychické změny (změny v dovednostech, vědomostech, změny v postojích, názorech)

Na vývoj působí několik faktorů:

- **sociální** – vnější vlivy prostředí (životní prostředí; vztahy, které ho utvářejí...)
- **biologické** – vnitřní podmínky (dědičnost, vlivy působící na matku v průběhu těhotenství)
- **vlastní aktivita člověka** – „Jsem to, co dělám!“

Vývojová období lidského života

Periodizace vývoje člověka

- teorie periodizace duševního vývoje rozdělují psychický vývoj na sled jednotlivých stadií, která lze psychologicky vymezit
- člověk je tak na každém stupni svého vývoje kvalitativně odlišný, jiný je způsob jeho vnímání, myšlení, prožívání a jiné jsou i jeho potřeby
- existují různé periodizace psychického vývoje podle toho, kterou stránku vývoje sledují a jakým úsekem života se zabývají
- Freudova teorie duševního vývoje, vývojová stadia podle Eriksona, teorie vývoje Vygotského, členění psychického vývoje podle současných publikací českých autorů Vágnerové, Langmeiera, Krejčířové

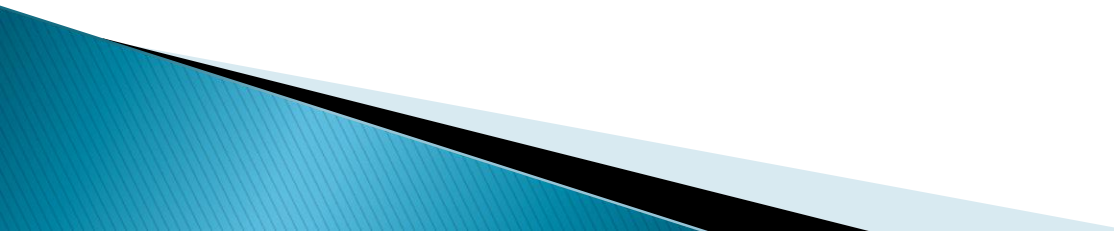
Vývojová období lidského života

Freudova teorie

- soustřeďuje pozornost na vývoj pudového života a dynamické stránky osobnosti (motivace)
- osobnost člověka má tři subsystémy, které existují spolu a současně jsou mezi sebou v neustálém konfliktu. **Id** je iracionální stránkou osobnosti, řídí se uspokojováním vlastních potřeb, usiluje o slast a nebere ohledy na potřeby druhých lidí. Tím je charakteristické chování kojence. Testováním reality dítě zjišťuje, že nemůže být vždy vyhověno jeho přání a formuje se racionální **Ego**. Působí na vědomé úrovni, zvažuje své činy a jejich následky. **Superego** obsahuje omezení a zákazy, které dítěti předkládají rodiče a další dospělí. Postupně dochází k zvnitřnění těchto norem, superego je rozhodující pro morální vývoj dítěte.
- stadia duševního vývoje dělí podle zákonitého přesunu zón těla – 1. Orální stadium, 2. Anální stadium, 3. Falické stadium, 4. Stadium latence, 5. Genitální stadium

Vývojová období lidského života

Erik Erikson charakterizoval vývojové etapy podle úkolů, které v daném období člověk plní. V každém období je pro člověka důležitá některá potřeba, která ovlivňuje jeho jednání a chování.

- věk batolecí – „Jsem to, co mohu svobodně dělat.“
 - věk předškolní – „Jsem to, co učiním.“
 - věk školní – „Jsem to, co dovedu.“
 - dospívání – „Jsem to, čemu věřím.“
 - věk mladé dospělosti – „Jsem to, co miluji.“
 - věk zralé dospělosti – „Jsem to, co poskytuji“
 - věk zralosti – „Jsem to, co po mně zůstane a přežije.“
-

Vývojová období lidského života

Podle Vygotského je pro vývoj podstatná aktivita vyvíjejícího se dítěte, na které nelze pohlížet jako na loutku, jejíž pohyby jsou určeny pouze prvky dědičnosti a prostředí. Místo toho musíme na dítě pohlížet jako na rostoucí činný organismus v rámci sociálního dění. Žádná z psychických funkcí se nevyvíjí izolovaně, ale v závislosti na vývoji všech ostatních.

Uvádí dvě úrovně vývoje:

- **aktuální úroveň** vývoje projevující se ve schopnosti řešit problémy
- **potenciální úroveň** vývoje dítěte, která je dána druhem řešení problémů, jakého je dítě schopno pod vedením dospělého nebo zkušenějšího vrstevníka

Vývojová období lidského života

Tato periodizace je orientační, každý člověk prožívá jednotlivá období v jiném čase a s jinou intenzitou, byť společné znaky a společné časové cykly se dají vysledovat. Důležité je, že by člověk měl projít všemi vývojovými fázemi, každé období je důležité pro rozvoj jeho osobnosti ať už fyzické nebo psychické stránky.

- ▶ Prenatální období – početí – narození dítěte
- ▶ Novorozenecké období – 1. měsíc
- ▶ Kojenecký věk – 1. rok
- ▶ Batolecí věk – 1 až 3 roky
- ▶ Předškolní věk – 3 až 6 let
- ▶ Mladší školní věk – 6 až 9 let
- ▶ Starší školní věk, Pubescence – 10 až 15 let
- ▶ Adolescence – 16 až 20 let
- ▶ Dospělost
 - Mladá dospělost – 20 až 30 let
 - Střední dospělost – 30 až 45 let
 - Starší dospělost – 45 až 60 let
- ▶ Stáří – nad 60 let

Vývojová období lidského života

Prenatální období (početí – porod)

- důležitá životospráva matky, životní prostředí, ve kterém matka žije
- zárodek se začíná připravovat na samostatnou existenci,
- plod aktivně reaguje na prostředí kolem sebe (pohyby, kopáním)
- pro vývoj psychiky již v tomto období důležitý vztah matka–dítě
- porod – obrovská změna pro dítě i matku (současná medicína hledá způsoby, jak minimalizovat změny, které porod pro dítě i matku znamenají)

Novorozenecké období (1. měsíc života)

- dítě se učí přizpůsobovat vnějším podmínkám
 - narozené dítě je plně závislé na okolí
-

Vývojová období lidského života

Kojenecké období (1. rok života)

- probíhá nejvíce změn v nejkratším období života
- vrozené předpoklady se spojují s výchovným úsilím rodičů
- začleňuje se do okolí (leze, první kroky)
- komunikuje
- navazuje vztahy
- vymáhá si svá přání, manipuluje

Vývojová období lidského života

Batolecí období (1 – 3 roky)

- velmi intenzivně se rozvíjí mozek a všechny jeho funkce, je důležité množství a kvalita podnětů, kterými dítě stimulujeme
- pokud v tomto období potlačíme osobnost – snižujeme jeho sebevědomí do budoucna
- odpoutává se fyzicky i psychicky od matky
- otázky: „Co to je?“ vystřídají „Proč?“ – začíná přemýšlet o věcech, nenajdou-li si rodiče čas na odpovědi – potlačí se zvědavost dětí
- kolem 2,5 let si dítě uvědomuje svoje JÁ a odlišuje se od okolí – období prvního vzdoru – „Já chci, já nechci.“

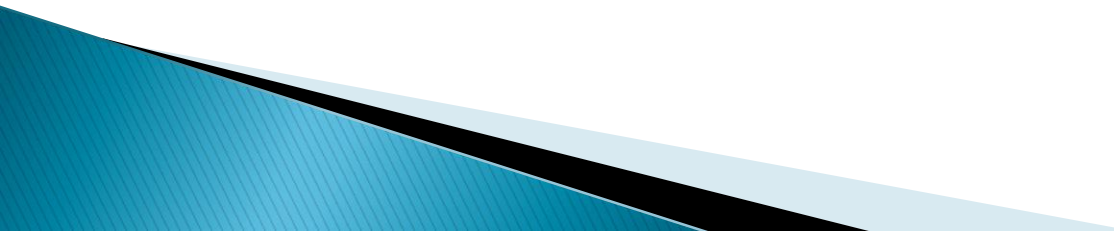
Vývojová období lidského života

Předškolní věk (3 – 6 let)

- doba fantazie, her
- pomocí hry rozvíjí všechny psychické funkce (myšlení, fantazie, řeč ...)
- objevují se trvalejší povahové rysy, projevuje se individualita
- dítě již dokáže plnit samostatně úkoly, soustředí se, rád se učí to, co je zajímavé
- veliká fantazie, neskutečné výmysly, ale nejde o vědomé lhaní
- důležitou roli hrají vrstevníci (zdokonalují se v komunikaci, učí se přátelství, spolupráci, vyjednávání, schopnosti prosadit se...)
- tvoří se charakter člověka
- dítě velmi citlivé na pochvalu a uznání od rodiče
- zvyšuje se motorická obratnost, vyhraňuje se pravák či levák
- dokáže projevit celkem širokou škálu emocí (lásku, soucit, přátelství, ale také závist a žárlivost)
- získává představu o rozdílnosti pohlaví, objevuje se sexuální zvědavost, hry se sexuálními obsahy

Vývojová období lidského života

Pedagog by měl vědět, že:

- učení formou hry, podporovat fantazii – převleky, pohádkové a fantazijní motivace, střídat aktivity (udrží pozornost krátce)
 - zkoušet nové věci pomalu a opakovaně, tvořit rituály tak, aby si dítě našlo bezpečí ve věcech, které zná, a pak si mohlo rozšiřovat obzory, aby mohlo zažívat úspěch, že něco umí
 - jednoduché herní principy, jednoduchá pravidla
 - dát prostor pro rozhodnutí, kudy dál
 - nabízet aktivity s možností vstupu do role nějaké postavy (hrát si na něco)
-

Vývojová období lidského života

Mladší školní věk (6 – 9 let)

- nástup do školy velká změna dosavadního způsobu života, zázemí tvoří rodina
- mohou se objevit noční můry, nespavost, nechutenství, bolesti hlavy – známka špatného vyrovnání se se situací
- vzorem se stává paní učitelka
- do života vstupují povinnosti, školní práce
- rozvoj zálib
- při hře napodobují skutečnost, není zde již tolik fantazie
- silná potřeba pohybové aktivity
- rozvoj slovní zásoby
- významnou roli hraje soutěživost
- myšlení je konkrétní a názorné
- je schopno vlastních kritických soudů okolních jevů
- může docházet ke konfliktům s okolím (hlavně ve škole) i opozičním projevům vůči rodičům

Vývojová období lidského života

Pedagog by měl vědět, že:

- často výběr životních koníčků a pedagog má tudíž možnost ovlivnit budoucí směřování jeho života
- pedagog je pro žáka vzorem, napodobuje jeho chování, mluvu, přebírá názory; je potřeba si uvědomovat, jak před žáky vystupujeme a co jim říkáme
- zkouší znovu a znovu hranice, kam až může jít a pedagog by měl umět citlivě nastavovat meze, ale dát svobodu v pohybu mezi těmito mantinely; ideální stav je, pokud si hranice nastavují žáci společně s pedagogem; v tomto věku jsou toho již mentálně schopni
- vydrží již delší dobu pracovat na jedné věci, udrží se v tématu (např. několik kroužků po sobě), je to čas pro pedagogické a jiné projekty
- dokáže podat pedagogovi prostou formou zpětnou vazbu, jak se jim činnost líbila, přičemž už nemusí jít jen o jednoduché techniky, jsou schopni formulace myšlenky nejenom např. vybarvování ☺☹☺,
- potřeba kompenzovat sezení ve škole pohybovou aktivitou, potřebuje pohyb, prokládat klidové činnosti rozhýbáním, proto si někdy plete výtvarnou dílnu s tělocvičnou, a je dobré umožnit krátké protažení i u činnostech, které nejsou s pohybem přímo spojené (např. keramika, jazyková výuka, hra na flétnu....)

Vývojová období lidského života

Pubescence – období puberty (10 – 15 let)

- nejdramatičtější období života, probíhají hormonální, fyzické, psychické změny, probíhá příliš mnoho změn na 1 organismus
- citová rozkolísanost, podrážděnost, nestálost
- zkouška vlastních sil
- biologické změny – u dívek dochází v tomto období k první menstruaci, u chlapců dochází k prvnímu výronu semene, u obou pohlaví se vyvíjí sekundární pohlavní znaky
- rozvoj nezávislosti, snaží se vymanit vlivu rodičů, rodič ztrácí v tomto období statut „neomylné a nedotknutelné bytosti“ a stává se v očích pubescenta bytostí „chybující“, hledají vzory jinde
- bouří se proti zavedeným „pravdám“ a autoritám
- odmítají cokoli předepsaného, o všem pochybují
- potřeba někam patřit, nebýt sám, být někým přijímán
- autority podrobují kritice
- tlak okolí, oni něco chtějí a okolí to neuznává
- velká pozornost svému zevnějšku (pocit neuspokojení, nízké sebevědomí)
- v tomto období dochází k prvním láskám a sexuálním zkušenostem

Vývojová období lidského života

Pedagog by měl vědět, že:

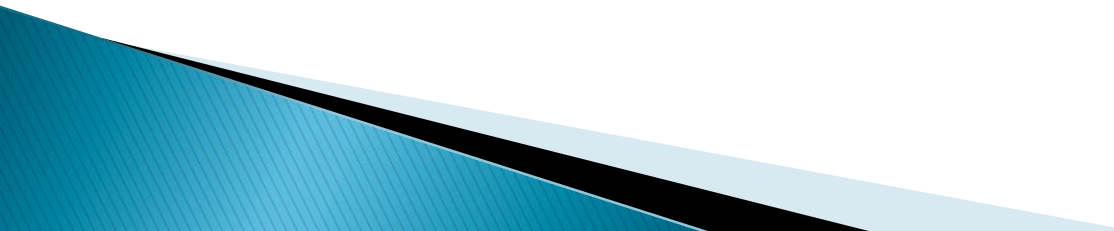
- měl by mít již nějaký zájem, protože v období pubescence ho těžko získá
- může využít neformální vztahy, které má s pubescentem
- v tomto období je důležité předat aktivitu a zodpovědnost pubescentům
- cíle společné práce by v tomto období měli být zejména cíli a ambicemi skupiny ne pedagoga
- zkoušet nové aktivity, zajímavé, netradiční, které dají pocit zajímavosti a důležitosti
- není dobré limitovat pubescenta svým předpokladem, že na některé činnosti je ještě malý, mladý, atd.
- je dobré být tolerantní k emočním výkyvům a nebrat si věci osobně
- je to období, kdy pubescent potřebuje objevovat svět a opouští-li naši společnou práci, neopouští mě jako člověka, ale potřebuje nové lidi, podněty, zájmy
- je dobré mít i rodiče zapojené do procesů zájmového vzdělávání (aby věděli co a jak se děje), protože se může stát, že rodiče zakazují pubescentovi právě naši aktivitu jako trest za všechny negativní projevy puberty
- počítat s tím, že toto období je spojené s prvními partnerskými kontakty a je potřeba hledat hranici mezi opatrností a respektem
- zapojovat pubescenty do činností, kde mohou být někomu příkladem, průvodcem, prospěšní druhému člověku

Vývojová období lidského života

Adolescence – období dospívání (16 – 20 let)

- touha vzít život do vlastních rukou,
- pohlavní dozrávání – sexualita, potřeba intimních kontaktů, první partnerské vztahy
- dívky se nachází ve vtažích, v komunikaci s druhými a chlapci v soupeření s ostatními
- inteligence se dostane na vrchol
- ukončuje se proces oddělení od rodiny
- probíhá volba povolání
- uznává autority, které v něčem vynikají (sportovci, umělci,...)
- biologicky člověk dospěl, ale do dospělosti emoční a sociální mu ještě chybí životní zkušenosti

Pedagog by měl vědět, že:

- ▶ Měl by v tom to období být průvodce a podporovatel
 - ▶ pedagog je pro rodiče garantem bezpečí jejich dětí, je potřeba nastavená pravidla, která jsou společná, aby je všechny strany mohly respektovat
 - ▶ může nabídnout odbornost
-

Vývojová období lidského života

Dospělost

- období biologické i psychické rovnováhy
- dosahuje citové i emoční vyspělosti
- je schopen samostatného myšlení, rozhodování, dokáže přebrat zodpovědnost za své jednání
- umí projevovat sympatie i soucit
- má zralou a odpovědnou sexualitu
- je schopen počkat si na úspěch
- v průběhu tohoto období dosahuje maxima své fyzické výkonnosti.

Pedagog by měl vědět, že:

- participující proces mezi pedagogem a účastníkem, může nabízet aktivity a činnosti, díky kterým dospělí „opráší“ své zapomenuté koníčky, popř. nabídne zajímavé, netradiční činnosti. Z dospělých se pak mohou vykristalizovat lidé, dobrovolníci, kteří nám v práci mohou nabídnout pomoc, podporu.

Vývojová období lidského života

Mladší věk dospělý (20 – 30 let)

- velké naděje, dokončení vzdělání, budování kariéry
- plánování, popř. zahájení vlastního života
- nachází zralý vztah, manželství x rozvody
- výrazně se projevuje tvořivost, paměť se již nezlepšuje, city se stabilizují

Střední věk dospělý (30 – 45 let)

- starost o sebe a blízké
- miluje a pracuje naplno
- krize středního věku, otázky: „Co s 2.pol. života?“
- projevuje se opotřebení smyslů
- objevuje se touha „užít si, co se dá“

Starší věk dospělý (45 – 60 let)

- minula doba nevyčerpatelné energie
- dostavují se zdravotní obtíže
- krize po odchodu dětí
- zaměření na sebe, sebepozorování
- sebevědomí ovlivňuje pracovní a společenská úspěšnost,

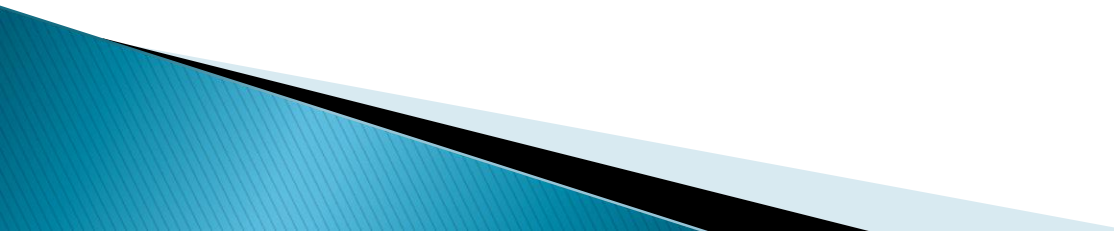
Vývojová období lidského života

Stáří (60 let a výše)

- člověk stárne individuálně – v padesáti se můžeme setkat jak s lidmi plnými elánu a optimismu, tak s lidmi unavenými životem, pasivními, inklinujícími k pohodě a klidu
- dochází k výrazným změnám ve vnitřním prostředí organismu, u žen přichází menopauza
- zvýrazňují se některé vlastnosti, které dříve byly cenzurovány, jedinec se zbavuje přetvářky a masky, už nemá potřebu něco skrývat, jiné vlastnosti jsou naopak potlačovány (agresivita) apod.,
- člověk pomalu ztrácí schopnost získávat nové poznatky, dává přednost osvědčeným rutinním přístupům v práci
- obtížněji se vyrovnává se změnami, menší flexibilita, neochota k experimentování a riskování
- emoce mohou být labilní, často dochází v této fázi ke strachu ze smrti; tento strach ovlivňuje chování jedince
- se zvyšujícím se věkem se objevují různé choroby, což psychickému stavu seniorů nepříspívá

Vývojová období lidského života

Pedagog by měl:

- umožnit nové sociální kontakty
 - dávat pocit důležitosti
 - nepřebírat zodpovědnost
 - naslouchat
 - respektovat nálady
 - respektovat fyzické limity
-

Diskuse

- Jaké máte vyzkoušené pedagogické postupy se svou cílovou skupinou? Víte, co na ně „platí“?

Osoby se speciálními vzdělávacími potřebami

Specifický způsob pedagoga by měl být uplatňován, když člověk:

- pochází ze sociálně slabého rodinného prostředí
- má jakékoli zdravotní omezení či postižení
- má nadání, talent pro nějakou činnost
- pochází z minoritní skupiny obyvatelstva
- má jazykovou bariéru, nezná dobře český jazyk
- má jakoukoli specifickou poruchu učení
- má poruchu chování
- je agresivní, nebo naopak příliš zakřiknutý, atd.

Přístupy:

- nutnost individuálního přístupu k možnostem konkrétního člověka, přizpůsobit obsah, formy a metody jeho možnostem
 - podporovat podnětné sociální klima, bezpečné klima ve skupině
 - odborná připravenost pedagoga
-

Osoby se speciálními vzdělávacími potřebami

Zdravotní omezení či postižení:

Tělesné postižení – somatopedie

- omezení hrubé i jemné motoriky
- využívají pomůcky usnadňující pohyb

Postižení zraku – tyflopedie

- Nevidomí, ale i se zbytky zraku, či slabozrací

Postižení sluchu – surdopedie

- podle závažnosti nedoslýchaví, se zbytky sluchu, neslyšící

Vady řeči – logopedie

- některé poruchy lze řešit ambulantně, jiné vyžadují ústavní péči

Mentální postižení – psychopedie

- rozlišujeme: lehká, střední, těžká mentální retardace – podle

Více vad a kombinované postižení

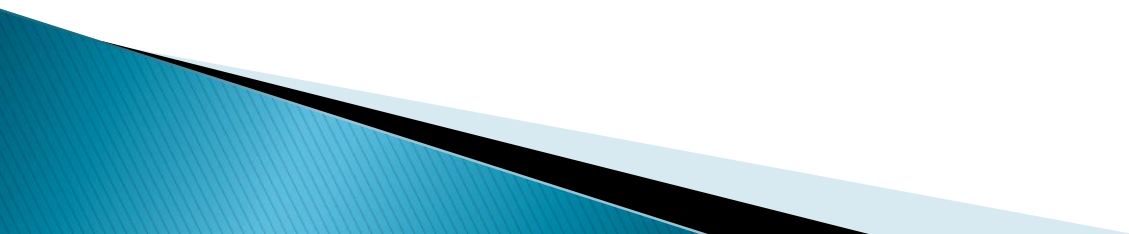
Osoby se speciálními vzdělávacími potřebami

Mimořádně nadaní a talentovaní :

Talent a nadání – různý stupeň rozvinutých schopností.

Dítě s mimořádným nadáním se pozná tak, že při srovnání s vrstevníky dosahuje mimořádných výkonů v určité oblasti.

Vyšším stupněm je pak talent. O výjimečném talentu mluvíme tehdy, umístí uje-li se například dítě na předních místech různých soutěží v určité oblasti.

Osoby se speciálními vzdělávacími potřebami

Vzdělávací problémy:

Problémy s učením – významně a dlouhodobě zaostává svým výkonem, výsledky činností za svými spolužáky, kamarády (např. snížený intelekt, smyslová vada, nevhodné domácí prostředí, komplikovaná životní situace– rozvod)

Specifické poruchy učení – potíže při učení, které se spojují se schopností mozku přijímat, několik druhů poruch učení. Jde především o potíže v oblasti čtení, psaní, počítání.

Mezi nejčastěji se vyskytující poruchy patří:

- **dyslexie** – specifická porucha čtení
- **dysortografie** – specifická porucha pravopisu
- **dysgrafie** – specifická porucha psaní

Osoby se speciálními vzdělávacími potřebami

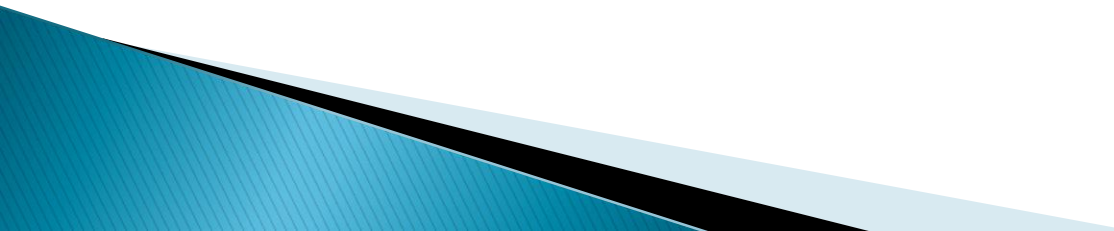
Specifické poruchy chování:

Nejčastěji porucha vzniká drobným poškozením centrální nervové soustavy v raných vývojových obdobích a způsobuje určité odlišnosti v chování dítěte. Má negativní vliv na život dítěte doma, ve škole a ve společnosti. Tento stav byl původně označován jako „porucha učení“, „poškození mozku“, nebo „hyperaktivita“.

Specifické poruchy se dělí:

- porucha pozornosti doprovázená hyperaktivitou – ADHD syndrom.
- porucha pozornosti bez hyperaktivity – ADD syndrom.

Charakteristické rysy: vážné a stálé potíže v následujících třech oblastech:

- výkyvy pozornosti
 - impulzivní jednání, narazí-li na nesouhlas nebo odmítnutí
 - hyperaktivita
-

Osoby se speciálními vzdělávacími potřebami

Poruchy chování a výchovné problémy – školní věk

Nejčastěji se vyskytuje: vzdorovitost, potulky, šikana, záškoláctví, lhaní, podvody, krádeže.

Tyto projevy chování se vyskytují vzhledem k vývojovému období (vzdor proti autoritě, pravidlům, hledání vlastní identity...), ale nelze omlouvat záškoláctví, krádeže ...

K důvodu problému nám mohou pomoci např. otázky:

- *Utíká dítě od něčeho? Utíká dítě od někoho? Utíká dítě před někým? Utíká dítě za někým? A proč?*
- *Co mu chybí, že krade?*
- *Proč na sebe takto strhává pozornost?*
- *Může mít z něčeho strach?*
- *Kolik pozornosti mu věnují rodiče?*
- *Má hranice ve výchově? Jsou rodiče důslední?*
- *Je agresivní na každého, nebo jen na konkrétního člověka?*

Osoby se speciálními vzdělávacími potřebami

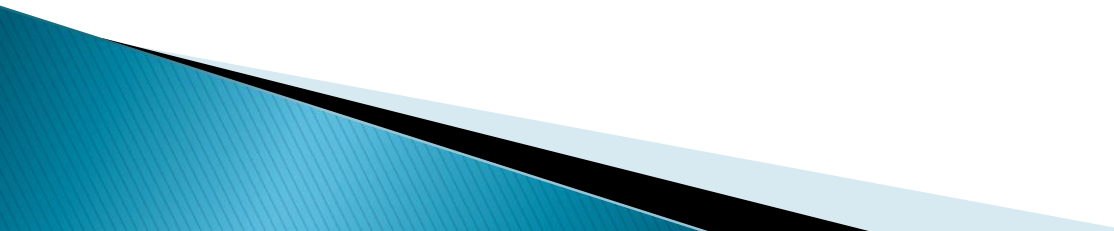
Šikana

Za šikanování se považuje, když jeden nebo více žáků úmyslně a opakovaně ubližuje druhým.

Znaky šikanování:

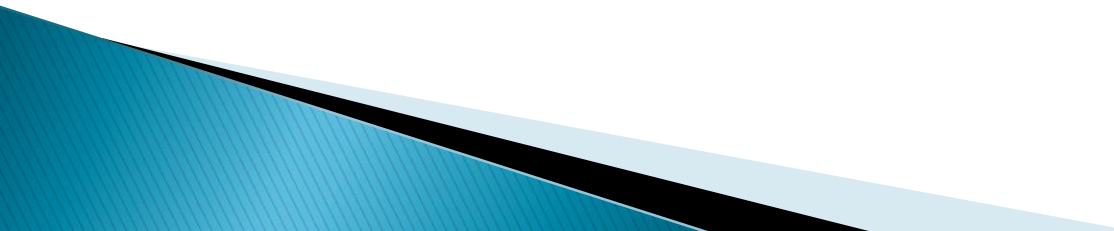
- záměrnost
- pravidelné opakování
- nepoměr sil

Druhy šikany:

- ▶ fyzická – kopání, ničení věcí, vyžadování peněz, jídla
 - ▶ verbální – nadávky, zesměšňování, rozšiřování pomluv
-

Osoby se speciálními vzdělávacími potřebami

Znaky šikanování:

- posměšné poznámky, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování
 - nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu,
 - příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem a skutečnost, že se jim podřizuje
 - honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvlášť silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí
-

Diskuse

- Máte ve skupině někoho, kdo potřebuje nadstandardní pedagogický přístup a jak se to projevuje?

Práce se skupinou

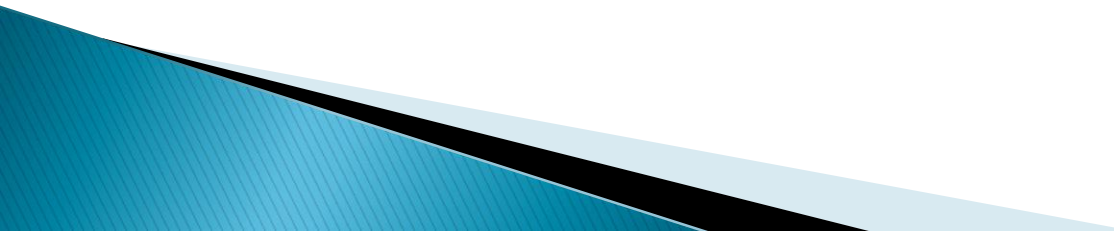
Slovo skupina má celou řadu významů:

- sociální skupina
- skupina prvků v periodické tabulce prvků
- skupina – řidičská oprávnění
- krevní skupina

Sociální skupina je tvořena dvěma nebo více osobami spojených určitým cílem, společnou činností a společnými zájmy. Mezi členy skupiny vznikají více či méně pevné vztahy.

Sociální skupiny zásadním způsobem ovlivňují existenci každého jednotlivce a výrazně formují jeho chování.

Členy sociální skupiny spojuje :

- vzájemná komunikace
 - normy
 - vzájemná očekávání
 - společně vykonávaná činnost
-

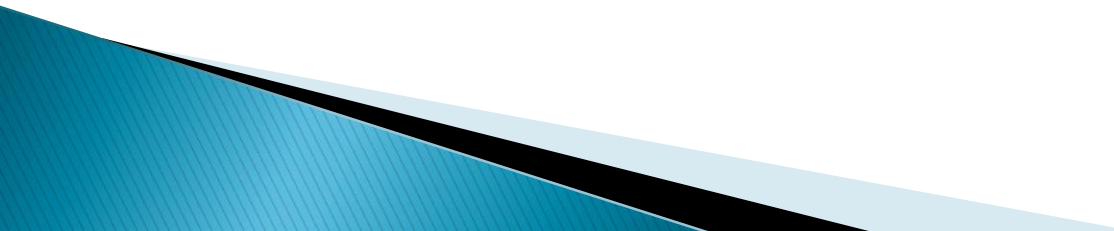
Práce se skupinou

Od svého narození je člověk členem nějaké skupiny .

Skupinová příslušnost provází člověka po celý život a projevuje se v jeho chování, v jeho citech a myšlení a to i tehdy, když si to sám neuvědomuje.

To, že člověk nežije ve společnosti osamoceně, ale v závislosti na jiných osobách, utváří jeho život a psychiku.

Sociologie – věda o sociálních skupinách

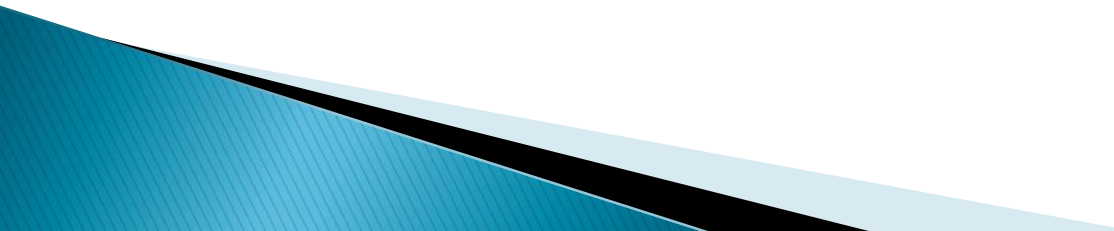
Práce se skupinou

Druhy sociálních skupin

Podle velikosti:

- **malé** – od 2 osob do 30 až 40 osob, členové skupiny se navzájem znají, jejich komunikace má osobní charakter (rodina, třída, zájmový kroužek, sportovní klub)
- **velké** – např. žáci školy, pracovníci podniku, obyvatelé obce

Podle povahy vazby mezi členy:

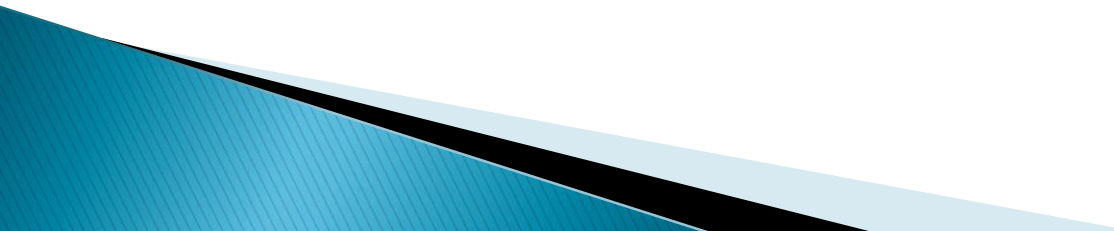
- **primární** – má rozhodující vliv na rozvoj jedince, malé skupiny s osobním kontaktem (rodina, sousedství)
 - **sekundární** – převažují v nich formální vztahy (sdružení apod.)
-

Práce se skupinou

Podle pozic členů a jejich vzájemných práv a povinností:

- **formální** – vzniká podle předem stanovených pravidel, určených zvnějšku, a řídí se jimi. Členové ji nevytváří z vlastní vůle, organizuje ji nějaká instituce, např. škola.
- **neformální** – pravidla vzájemného soužití a normy chování vznikají uvnitř skupiny. Vznikají spontánně, např. skupina přátel na výletě

Podle způsobu, jakým je jedinec se skupinou spjat:

- **členské** – skupina se kterou se jedinec identifikuje, sdílí její hodnoty a cíle
 - **nečlenské** – jedinec necítí z danou skupinou nic společného
-

Práce se skupinou

Podle trvání

- *dočasná* – skupina vytvářená jen na určitý čas, skupina plní krátkodobý úkol, po jehož splnění není důvodu, aby lidé spolu dále setrvali např. návštěvníci divadla, pracovní tým
- *stálá* – skupina, u které ukončení činnosti není aktuální problém, je vytvářena bez záměru jejího ukončení např. rodina

Práce se skupinou

Postavení členů ve skupině

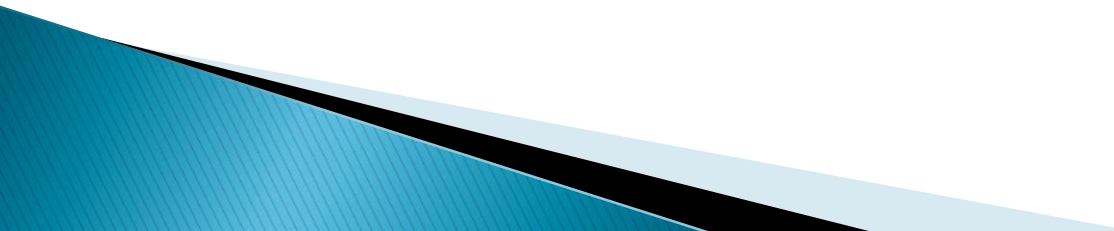
Všichni členové nemají ve skupině stejné postavení, pozice i obliba jedinců ve skupině se v průběhu času může měnit

Pro určení postavení jedince ve skupině je významná jeho sociální přitažlivost a míra jeho osobní moci a prestiže.

Pozice podle sociální přitažlivosti:

- populární osoby – pro většinu členů přitažlivé
- oblíbené – pro mnohé členy přitažlivé
- akceptované – část skupiny je preferuje
- trpěné osoby – malá část skupiny je preferuje
- mimo-stojící osoby – nikdo ze skupiny je nepreferuje

Pozice podle míry osobní moci:

- dominující osoby – vůdcové
 - aktivní osoby – pomocníci
 - závislé osoby
 - pasivní osoby
-

Práce se skupinou

Každý člověk zaujímá ve skupině určitou pozici. Pozice člena skupiny je souhrn práv a povinností, které skupina jedinci určila.

Pozice ve skupině je určována:

- mírou jeho sociální přitažlivosti
- mírou prestiže (případně osobní moci)
- způsobem jeho prosazování při začleňování do skupiny (a seberealizací)
- jeho podílem na dosahování skupinových cílů

S pozicí jedince ve skupině je spojena určitá role. **Sociální role** vyjadřuje chování očekávané od jedince v určitém postavení, např. určité chování se očekává od vůdce skupiny, zcela jiné chování je očekáváno od izolovaného člena skupiny.

Předpoklady pro volbu a výkon role:

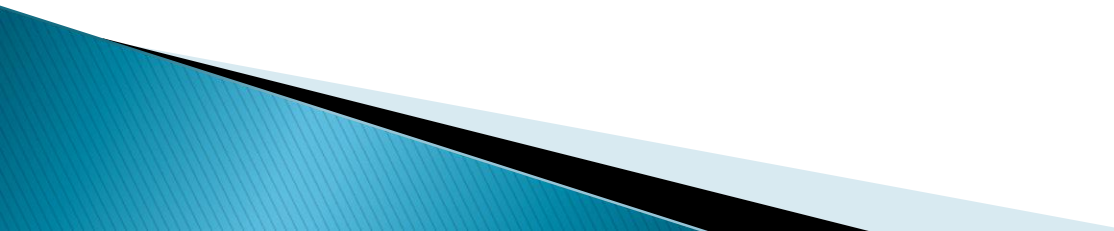
- vlohy a schopnosti
- temperament
- charakter
- fyzické dispozice, tělesný vzrůst a vzhled

Práce se skupinou

Člověk v životě plní mnoho rolí – základní role jsou:

- nadřazená role – otec, učitel, nadřízený
- podřízená role – dítě, žák, zaměstnanec
- souřadná role – přítel, kolega, spolužák
- role sexuálního partnera

Předpoklady pro volbu a výkon role:

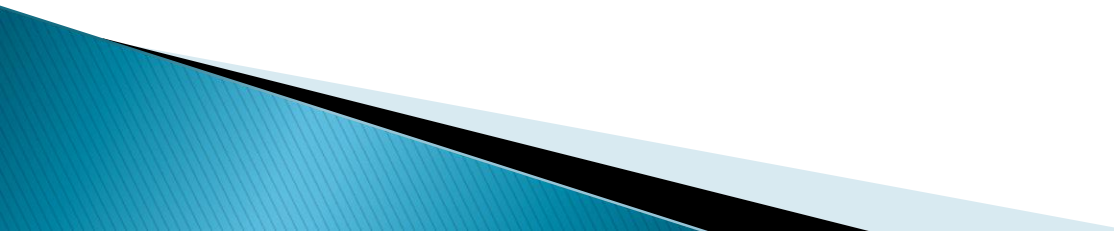
- vlohy a schopnosti
 - temperament
 - charakter
 - fyzické dispozice, tělesný vzrůst a vzhled
-

Práce se skupinou

V každé skupině je významná **role vůdce**. Ve skupinách se rozlišují vedoucí:

- **formální** – do svých funkcí jmenování, mají zpravidla přesně vymezenou míru pravomoci a odpovědnosti
- **neformální** – založeno na osobnostních vlastnostech, neformálními vedoucími se stávají ti členové skupiny, kteří mají na ostatní největší vliv a dokážou spontánně vyjadřovat zájmy a cíle skupiny.

Vlastnosti pro úspěšné plnění role vůdce skupiny:

- dobrá inteligence
 - dobrou schopnost sociální adaptability
 - vyšší stupeň extraverze
 - vyšší míru dominance
 - organizační schopnosti
-

Práce se skupinou

Týmové role

- Členové týmu musí rozumět vlastním týmovým rolím stejně jako rolím ostatních kolegů. Lépe pak poznají, kdy mají přispívat a kdy ponechat iniciativu druhým s vhodnější rolí pro daný úkol.
- Dr. Meredith Belbin a jeho spolupracovníci po mnohaletém výzkumu chování týmů shromáždili všechny zásadní poznatky o týmových rolích.
- Test

Práce se skupinou

Sociometrie – je soubor sociologických metod u umožňující v sociálních skupinách měřit vztahy členů ve skupině, vzájemné sympatie a antipatie

Využití:

Zjištění vztahů uvnitř malé sociální skupiny, například ve školách, domovech důchodců, dětských domovech, klubech mládeže a podobně.

Práce se skupinou

Vliv skupiny na členy

➤ **příznivý**

- osvojení si nových dovedností a vědomostí
- učí lepší spolupráci a komunikaci s druhými
- psaná i nepsaná pravidla chování, normy
- skupina rozlišuje vhodné a nevhodné chování

➤ **nepříznivý**

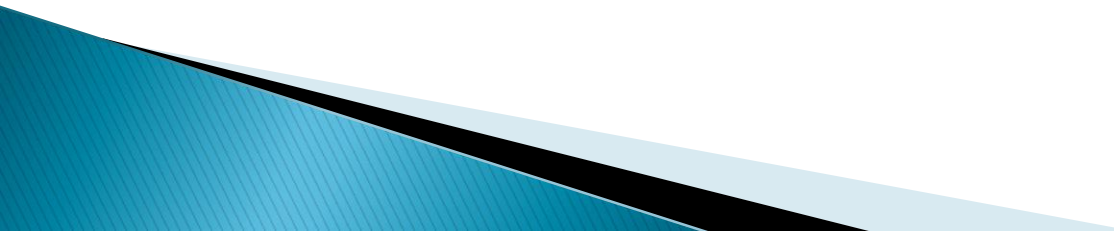
- nekritické přijímání názorů skupiny
- vzdání se svého vlastního názoru
- podlehnutí tlaku skupiny (účast na akcích s nimiž nesouhlasí)
- náboženské sekty

Práce se skupinou

Bezpečné sociální klima ve skupině

Sociální klima – atmosféra, prostředí, vztahy, způsob komunikace, chování členů skupiny, způsob vyjadřování emocí, atd. Tyto jevy jsou dlouhodobé, typické pro danou skupinu a daného pedagoga po několik měsíců, někdy i let.

Pedagog aktivně ovlivňuje bezpečné sociální klima. Jde zejména o bezpečí psychické, kdy jsou osoby ochotny:

- vyjadřovat své názory
 - obhajovat názory, které jsou třeba jiné než názory celku
 - přijímat kritiku
 - hodnotit sami sebe
 - přiznat si selhání
-

Práce se skupinou

Jak přispět k bezpečnému prostředí:

- při vzniku skupiny nepodcenit seznamovací aktivity
- respektovat osobnostní nastavení jednotlivců a nechte jim vybrat, jak a kdy se zapojí, dejme víc variant
- v maximální míře dávejte možnost volby
- ved'te členy skupiny k naslouchání si, neskákání do řeči
- ved'te skupinu k řešení konfliktů, „nezapomínejme problémy pod kobereček“
- přiznejte před skupinou chybu, pokud jsme ji udělali
- buďte v maximální míře součástí aktivit, součástí života skupiny

Práce se skupinou

Vývoj skupiny

Každá skupina prochází určitým vývojem, utváří se, pracuje na úkolu či aktivitě a rozpadá se. Může mít různou délku trvání – jedna hra, celodenní akce, čtrnáctidenní tábor.

Fáze vývoje skupiny:

- **formování** – dává se dohromady, poznává se, první pokusy o rozdělení rolí, počáteční nejistota, nerozhodnost, pedagog je autoritou
- **bouření** – roste napětí, ventiluje se nespokojenost, opadne euforie, spolupráce je na nízké úrovni, odpor se může obrátit proti jednotlivci, proti činnosti
- **normování** – přijímají se role, vytváří se styl jednání, tvoří se cíle, dochází k výměně nápadů, rozvoj tvořivosti, skupina začíná fungovat jako celek, členové skupiny jsou pyšní, že do skupiny patří
- **optimální výkon** – fáze s největší výkonností, uspokojení ze své práce, skupina si je vědoma svých silných stránek
- **ukončení** – fáze rozchodu, činnost skupiny se ukončuje, ve skupině se objevuje úzkost, smutek

Práce se skupinou

Pedagog by měl skupině nabízet aktivity podle fáze, ve které se skupina právě nachází.

Formování:

- seznamovací aktivity
- podněcování aktivity
- jednoduché úkoly
- zábavné aktivity
- maximální snaha o nastolení bezpečného prostředí
- vhodné jsou aktivity zvané „ledolamky“

Bouření:

- prostor pro vyjadřování různých názorů
 - řízení konfliktů
 - efektivní komunikace, vyjasňování postojů
 - vytváření bezpečného prostředí pro výměnu názorů
 - aktivity umožňující ventilaci emocí
 - v maximální možné míře nechávat rozhodnutí na skupině
-

Práce se skupinou

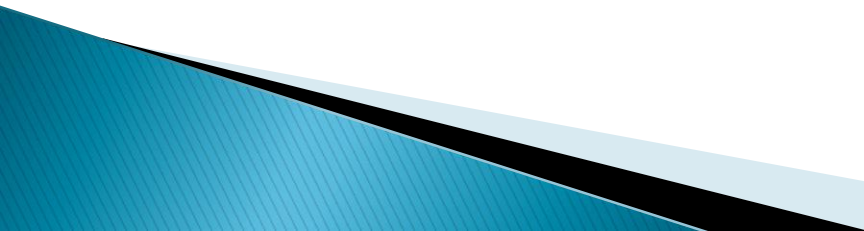
Normování:

- vlastní iniciativa jednotlivců
- tvorba pravidel, norem
- pomáhat s plánováním cílů, aktivit
- aktivity na podporu spolupráce

Optimální výkon:

- pedagog – průvodce, aktivita na straně skupiny
- pedagog sleduje, zda se všichni zapojují
- skupina si je vědoma cíle
- náročnější aktivity, netradiční aktivity

Ukončení:

- podněcovat vyhodnocení společné práce
 - podporovat výměnu kontaktů,
 - ukazovat využití dovedností i mimo skupinu
-

Diskuse

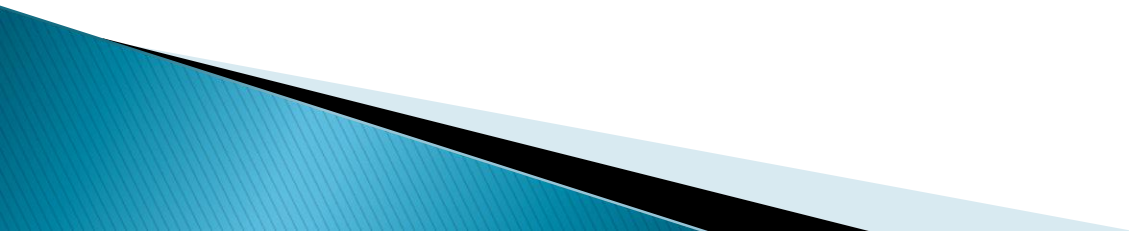
- Pracujete se stálou skupinou? Jaké má přednosti? Jaká omezení?

Reflexe

Na závěr

Ukázky a výběr her

Děkuji za pozornost.

Přeji hezký zbytek dne.